REPUBLIKA SLOVENIJA
ZAGOVORNIK NAČELA ENAKOSTI

Železna cesta 16, 1000 Ljubljana
T: 080 81 80
E: gp@zagovornik-rs.si

Številka: 050-6/2020/
Datum: 14. 9. 2020

OCENA DISKRIMINATORNOSTI PREDPISA (38. člen ZVarD) – Zakon o interventnih ukrepih za zajezitev epidemije COVID-19 in omilitev njenih posledic za državljane in gospodarstvo (ZIUZEOP) – USTAVITEV POSTOPKA

Na Zagovornika načela enakosti se je dne 2. 4. 2020 obrnilo večje število posameznikov – samozaposlenih s krajšim oziroma polovičnim delovnim časom zaradi starševstva, ki so opozorili na problematiko novega interventnega zakona – Zakona o interventnih ukrepih za zajezitev epidemije COVID-19 in omilitev njenih posledic za državljane in gospodarstvo (v nadaljevanju: ZIUZEOP). Posamezniki so navedli, da so bili z omenjenim ZIUZEOP neupravičeno izključeni iz kroga upravičencev (samozaposlenih) do plačila izredne pomoči v obliki mesečnega temeljnega dodatka ter oprostitve plačila prispevkov. Skladno s prvo alinejo prvega odstavka 34. ZIUZEOP je namreč do izredne pomoči v obliki mesečnega temeljnega dohodka upravičen samozaposleni, ki na dan uveljavitve ZIUZEOP opravlja dejavnost in je v obvezno zavarovanje vključen na podlagi opravljanja te dejavnosti in ne izpolnjuje pogojev za obvezno vključitev v obvezno zavarovanje tudi na kakšni drugi zavarovalni podlagi. Prvi odstavek 38. člena ZIUZEOP pa določa, da so za mesec april in maj 2020, med drugimi, oproščene plačila prispevkov za vsa obvezna socialna zavarovanja v celoti tiste samozaposlene osebe, ki so na dan uveljavitve tega zakona v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje vključene na podlagi prvega odstavka 15. člena in prvega odstavka 16. člena ZPIZ-2 in ne izpolnjujejo pogojev za obvezno vključitev v obvezno zavarovanje tudi na kakšni drugi podlagi. Tako 34. in 38. člen posameznike – samozaposlene, ki so do plačila sorazmernega dela prispevkov in dela s krajšim delovnim časom upravičeni zaradi starševstva oziroma varstva in nege otrok, izključuje iz kroga upravičencev interventnega zakona, saj je omenjena kategorija posameznikov zavarovana oziroma vključena v obvezno zavarovanje po dveh podlagah. Po mnenju predlagateljev gre za neupravičeno, diskriminatorno obravnavo slednjih, in sicer zaradi osebne okoliščine starševstva.

*

Zagovornik je ugotovil, da so se z ZIUZEOP, ki je bil sprejet dne 2. 4. 2020 in je stopil v veljavo dne 11. 4. 2020, določili dodatni ukrepi, s katerimi naj bi se preprečile oziroma ublažile negativne posledice COVID-19 za državljanke in državljane ter gospodarstvo, na področju dela in plačevanja prispevkov za socialno varnost, zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja, socialnega varstva, pravic iz javnih sredstev in uveljavljanja pravic iz naslova starševskega varstva, davkov, itd. Izmed predvidenih ukrepov za blaženje krize za posameznike je zakonodajalec za določene kategorije posameznikov, tudi za samozaposlene, predvidel ukrep plačila izredne pomoči v obliki mesečnega temeljnega dodatka ter oprostitve

plačila prispevkov. Po navedbah predlagateljev naj bi zakon iz kroga upravičencev do omenjenih ugodnosti oziroma pravic izpustil tiste samozaposlene, ki delajo s krajšim oziroma polovičnim delovnim časom zaradi starševstva. Gre za samozaposlene starše, ki so izkoristili zakonsko možnost dela s krajšim delovnim časom na podlagi določb Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih. Ker je večina samozaposlenih staršev, ki delajo s skrajšanim delovnim časom, žensk, se v zadevi postavilo tudi vprašanje možne diskriminacije zaradi spola.

Z namenom preverbe, ali je zakon diskriminatoren v smislu ZVarD, torej ali je ureditev 34. in 38. člena ZIUZEOP skladna z načelom enake obravnave oziroma prepovedi diskriminacije, je Zagovornik odločil, da bo v zadevi pričel s postopkom ocene diskriminatornosti predpisa. Slednjega izvede na podlagi 38. člena ZVarD, skladno s katerim lahko, v primeru, če oceni, da je kakšen zakon ali drug predpis diskriminatoren, Zagovornik o tem obvesti predlagatelja postopka za oceno ustavnosti in zakonitosti oziroma z zahtevo sam začne s postopkom za oceno ustavnosti oziroma zakonitosti pred ustavnim sodiščem.

Zagovornik je v okviru predmetnega postopka ocene diskriminatornosti predpisa vpogledal v javno dostopne baze podatkov, na podlagi katerih je ugotovil, da je zakonodajalec dne 28. 4. 2020 sprejel Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o interventnih ukrepih za zajezitev epidemije COVID-19 in omilitev njenih posledic za državljane in gospodarstvo (Uradni list RS, št. 61/20, v nadaljevanju: ZIUZEOP-A), s katerim je, med drugim, spremenil tudi krog upravičencev do izredne pomoči po 34. členu in do oprostitve plačila pri prispevkov po 38. členu ZIUZEOP. ZIUZEOP-A je v devetem členu spremenil 34. člen ZIUZEOP, na način, da je odpravil pogoj, da upravičenec ne sme izpolnjevati pogojev za obvezno vključitev v obvezno zavarovanje tudi na kakšni drugi zavarovalni podlagi. Z omenjeno spremembo je zakonodajalec v krog upravičencev do mesečnega temeljnega dohodka vključil tudi tiste samozaposlen osebe, ki so do polnega zavarovalnega časa vključene v zavarovanje tudi na drugi podlagi (npr. na podlagi zaposlitve ali na podlagah iz 19. člena ZPIZ-2), torej tudi tiste samozaposlene, ki zaradi starševstva delajo s krajšim delovnim časom in so do polnega delovnega časa zavarovani po dveh podlagah. Na isti način je ZIUZEOP-A z 12. členom posegel v 38. člen ZIUZEOP, v zvezi s katerim je prav tako razširil krog upravičencev do oprostitve plačila prispevkov tudi na tiste samozaposlene, ki so zavarovani po dveh podlagah.

Ker je bilo z omenjeno spremembo zakona prvotno stanje, v zvezi s katerim so predlagatelji obvestili Zagovornika, sanirano, in so bili torej na podlagi ZIUZEOP-A samozaposleni starši, ki so zaradi starševstva izbrali možnost dela s krajšim delovnim časom, naknadno vključeni v krog upravičencev do izredne pomoči v obliki mesečnega temeljnega dohodka ter oprostitve plačil prispevkov, Zagovornik ocenjuje, da ni več razlogov za izpeljavo konkretnega postopka ocene 34. in 38. člena ZIUZEOP. Kot rečeno, predpis (ZIUZEOP) je bil v delu, v katerem se je postavilo vprašanje diskriminaciji posamezne skupine samozaposlenih staršev, odpravljen oziroma spremenjen na način, da se je prvotno neenaka obravnava posameznih kategorij upravičencev odpravila. Skladno z navedenim je Zagovornik predmetni postopek ocene diskriminatornosti predpisa ustavil ter tako z obravnavo zadeve zaključil.

Pripravila:
Mojca Šmid
Svetovalka Zagovornika II

Miha Lobnik
ZAGOVORNIK NAČELA ENAKOSTI